

Interkulturell... vad, vadå?

- en studie av pedagogers föreställningar och erfarenheter av interkulturell pedagogik i förskolan

Anna Axcgren
Susanne Stenberg

Luleå tekniska universitet

Läroutbildning
Allmänt utbildningsområde C-nivå
Institutionen för Pedagogik och lärande

Abstrakt

Syftet med studien var att få insikt om pedagogers kunskaper och tankar kring, och erfarenheter av mångkulturellt arbete och interkulturell pedagogik i förskolan. De frågeställningar studien utgick från var hur pedagogerna ser på området interkulturell pedagogik; vilka tankar, erfarenheter och kunskaper som finns, om och hur interkulturell pedagogik praktiseras i förskolan, samt hur det interkulturella förhållningssättet yttrar sig. Studien genomfördes och frågeställningarna besvarades genom att vi tog del av styrdokument, aktuell litteratur och forskning kring området, samt att två kvalitativa gruppintervjuer utfördes i två arbetslag i förskolor med sammanlagt sex pedagoger.

I studiens resultat framkom det att interkulturell pedagogik praktiserades till viss del. Erfarenheter av och kunskaper kring ett mångkulturellt arbetssätt, som interkulturell pedagogik innefattar, skiljde sig mycket åt. Skillnaderna visades i olika förhållningssätt i bemötandet av barn och föräldrar som exempelvis hur olika erfarenheter och bakgrunder tas tillvara på samt om och hur det mångkulturella samhället avspeglas i pedagogernas arbetssätt och utformande av miljön. Alla pedagogerna ansåg att det finns ett stort behov av mer utbildning inom området. För att skapa goda lärandemiljöer för *alla* barn i förskolan behöver området interkulturell pedagogik lyftas mer.

Nyckelord: interkulturell pedagogik, mångkulturell, förskola, förhållningssätt, miljö, lärande

Förord

Vi vill först tacka vår handledare Marja-Liisa Lejon som hjälpt oss att uppnå slutmålet. Hon har genom konstruktiv kritik och nya infallsvinklar gjort att vi har kunnat förbättra vår studie ytterligare. Sedan vill vi även tacka förskollärarna och barnskötarna som ställde upp på våra intervjuer, utan dem hade inte detta arbete kunnat genomföras. Sist men inte minst vill vi tacka dels oss själva och dels våra familjer, pojkvänner och vänner som stöttat oss under resans gång. Vi är mycket stolta över oss själva!

Luleå, januari 2009

Susanne Stenberg & Anna Axcgren

Innehållsförteckning

Inledning	6
Syfte och problemfrågeställningar	6
Begreppsförklaringar	7
Bakgrund	7
Sverige och mångfalden	7
Förankring i styrdokument	8
Läroplan för förskolan, Lpfö98	8
Skolverket och Myndigheten för skolutveckling	8
Teoretisk referensram	9
Postmodernt perspektiv	9
Interkulturalitet som grunden för pedagogik och lärande	10
Interkulturell pedagogik i förskolan	11
Olikheter och likheter	11
En mångkulturell lärandemiljö	12
Grantorps förskolor i Flemingsberg – ett exempel	13
Interkulturell kompetens	13
Etnocentriska stadier	13
Etnorelativa stadier	14
Interkulturellt ledarskap	15
Metod	16
Val av metod	16
Val av intervjupersoner	17
Tillvägagångssätt	17
Forskarens roll	18
Analys/bearbetning	18
Resultat	19
Erfarenhet av mångkulturellt arbete i förskolan	19
Arbetslag 1	19
Arbetslag 2	19
Slutsats	20
Det vardagliga arbetet i förskolan	20
Arbetslag 1	20
Arbetslag 2	21
Slutsats	21
I mötet med föräldrarna	22
Arbetslag 1	22
Arbetslag 2	22
Slutsats	23
Pedagogernas förhållningssätt till barnen och verksamheten	23
Arbetslag 1	23
Arbetslag 2	23
Slutsats	23

Tankar kring läroplanen och begreppen	24
Arbetslag 1	24
Arbetslag 2	24
Slutsats	24
Diskussion	25
Reliabilitet och validitet	25
Resultatdiskussion	26
Erfarenhet av mångkulturellt arbete i förskolan	26
Det vardagliga arbetet i förskolan	26
I mötet med föräldrarna	27
Pedagogernas förhållningssätt till barnen och verksamheten	28
Tankar kring läroplanen och begreppen	29
Sammanfattning	29
Fortsatt forskning	30
Källförteckning	31
Bilaga 1 Intervjufrågor	33

Inledning

Dagens Sverige är mångkulturellt och vart fjärde barn som växer upp har utländsk bakgrund. Förskolan har i och med detta blivit en kulturell mötesplats där pedagogerna skall ta till vara på den kulturella mångfalden och anpassa verksamheten efter varje barns behov och villkor. I Sverige har vi på internationell nivå anslutit oss till konventioner som förespråkar förhållningssättet att barnet har rätt till sina språk, sin kultur och sin religion i exempelvis Barnkonventionen och FN:s deklaration om mänskliga rättigheter. (Myndigheten för skolutveckling, 2006) Frågan vi ställde oss inför vårt examensarbete var ifall detta var något som tillämpades i praktiken. Vi har till exempel läst om förskolor i Stockholm och Malmö som praktiserar ett interkulturellt pedagogiskt förhållningssätt, men är detta en självklarhet på alla förskolor? Vilka erfarenheter, tankar och kunskaper har pedagogerna om detta ämne?

Under vårterminen 2008 specialiserade vi oss båda två inom området Interkulturell pedagogik. Utifrån detta har vår förståelse formats och vårt intresse för det interkulturella förhållningssättet ökat. Ämnet var intressant och personligt utvecklande och idén att forska vidare inom detta område var något vi ansåg vara en bra tanke. Eftersom vi i framtiden antagligen kommer att arbeta i en verksamhet med mångkulturella barn och i ett samhälle som kräver en interkulturell kompetens så tror och hoppas vi att detta kommer vara till hjälp i vår kommande profession.

Vi har under tidigare verksamhetsförlagd utbildning stött på en viss problematik då ett flertal olika kulturer på samma arbetsplats och förskola, skall mötas och samarbeta. Föräldrar, barn och pedagoger med olika kulturell bakgrund kan ibland ha medfört en komplex situation. Vi har i och med detta märkt hur viktigt det är att inta ett interkulturellt pedagogiskt förhållningssätt för att kunna möta varandra istället för att se problem och svårigheter. Vi tänker då främst på exempelvis språkliga, religiösa och andra kulturella skillnader, vilka kan forma hur vi som individer förhåller oss till vardagliga företeelser. Att inta ett interkulturellt förhållningssätt handlar främst om just mötet med andra kulturer, som skall genomsyras av ömsesidig respekt och förståelse. (Lahdenperä, 2004) Detta kommer vi in på mer i begreppsförklaringen och även bakgrunden.

Syfte och problemfrågeställningar

Vårt syfte är att få insikt om pedagogers kunskaper och tankar kring, och erfarenheter av mångkulturellt arbete i förskolan. Med interkulturell pedagogik och ett interkulturellt förhållningssätt menar vi den grundsyn som ska genomsyra ett mångkulturellt arbete. Utifrån detta syfte är följande frågeställningar grunden till vår forskning:

- Hur ser pedagogerna på området interkulturell pedagogik; vilka tankar, erfarenheter och kunskaper finns kring detta?
- Är interkulturell pedagogik något som praktiseras i förskolan? Har pedagogerna ett interkulturellt förhållningssätt?
 - Om ja; på vilket sätt?
 - Om nej; hur yttrar det sig?

Begreppsförklaringar

Under detta avsnitt kommer vi att ge en kort definition av de centrala begreppen i vårt arbete, dessa kommer även att utvecklas ytterligare i bakgrunden.

- **Kultur:** begreppet kultur kan beskrivas med sex olika delar som *kulturella artefakter* såsom maträtter, konst, musik etc., *kollektiva trosföreställningar och värderingar*, *upprepade beteendemönster* såsom traditioner, ritualer, hur man rutar in sin vardag etc., *vårt tänkande, känslor* och *sättet att kommunicera och relatera till sin omgivning*. Allt detta är beroende av det omgivande samhället och kulturen, och är tydligt representerat i vårt samhälle och dess institutioner som t.ex. förskolan. (Lahdenperä, 1999)
- **Interkulturell:** det är ett begrepp som beskriver en interaktion mellan olika kulturer. Ömsesidig respekt och jämlikhet är exempel på etiska värden som förekommer som mål i ett interkulturellt förhållningssätt. Att man konfronteras med ett annat sätt att se och uppfatta olika kulturella skillnader och uttryck är centralt i det interkulturella lärandet och därmed aktuellt inom interkulturell pedagogik. (Lahdenperä, 2004)
- **Mångkulturell:** innebär att en situation eller ett tillstånd t.ex. en förskola som befolkas av individer som representerar skilda kulturer, etniciteter eller nationaliteter. (Lorentz & Bergstedt, 2006)
- **Förhållningssätt:** enligt oss den inställning en person har, både i teori och i praktik, till ett fenomen eller en person, i detta fall till verksamheten och barn, personal och föräldrar.

Bakgrund

Sverige och mångfalden

I och med den ökade invandringen till Sverige och därmed en ökad kulturell mångfald både i samhället och inom skolväsendet, lade regeringen ut en proposition där förskola och skola tas upp som en enskild del i utbildningspolitiken.

Regeringens bedömning: Förskolan och skolan bör präglas av en öppen attityd till mångfalden i samhället och till människors livserfarenheter och förankring i skilda kulturer och samhällen. Förskola och skola bör utgöra trygga och attraktiva mötesplatser för alla oavsett etnisk och kulturell bakgrund. (Prop. 1997/98:16, s. 63)

Skälet till denna proposition är att stor del av barnen i skolan har en anknytning till ett annat land och denna närvaro av olika traditioner, språk och religioner ställer nya krav på det svenska skolsystemet. Ingen skall behöva känna rädsla och otrygghet i förskolan på grund av bristande kompetenser inom kulturell mångfald. Något som även tas upp som en viktig aspekt är att förskolan skall spegla samhällets mångfald, där fler lärare med utländsk bakgrund rekryteras. (Ibid. s. 63-64) Vi tolkar detta som att propositionen visar på vilka förutsättningar som finns i samhället och vilket förhållningssätt som vi i sin tur ska inta då vi planerar verksamheten.

Förankring i styrdokument

Under detta avsnitt har vi för avsikt att beskriva hur våra problemfrågeställningar kan kopplas till olika styrdokument, såsom läroplanen för förskolan (2006) med dess mål och riktlinjer, Skolverkets allmänna råd om kvalitet i förskolan (2005) som behandlar ett kapitel om vikten av att inta ett interkulturellt förhållningssätt i förskolan och till sist Myndigheten för skolutvecklings publikation (2006) *Komma till tals – flerspråkiga barn i förskolan*, där de även visar på betydelsen av att pedagogerna har en förståelse för barns dubbla kulturtillhörighet och respekterar dem och deras föräldrar.

Läroplan för förskolan, Lpfö98

I Lpfö98 kan vi läsa att förskolan skall vila på demokratins grund och verksamheten skall således utformas i överensstämmelse med grundläggande demokratiska värderingar, i och med detta förankra de värden som vårt samhällsliv vilar på. Individens ocränkbarhet, frihet och integritet, alla människors lika värde, jämställdhet mellan könen samt solidaritet med svaga och utsatta är värden som förskolan skall förmedla genom att tydligt hävda i den dagliga verksamheten. Denna värdegrund uttrycker på så sätt det etiska förhållningssätt som förskolan skall genomsyras av. (Skolverket, 2006) Det vi då ser, som även Lahdenperä (2008) tar upp som en problematik, är att lärare och annan skolpersonal inte kan utgå ifrån att alla barn och föräldrar har samma värdegrund som läroplanen förespråkar. Hur hanterar vi en eventuell krock mellan läroplanens värdegrund och olika etniska grupper med annan uppfattning?

Vidare skall förskolan enligt läroplanen för förskolan (Skolverket, 2006) lägga grunden till det livslånga lärandet där verksamheten ska präglas av trygghet, omsorg, fostran och lärande. Den ska vara rolig, lärorik och utvecklande där barnets utveckling och lärande ska stå i centrum. Olika språk ska ses som en tillgång och den kulturella bakgrunden ska uppmärksammas på ett konstruktivt sätt. Barnen skall ges möjligheten att utvecklas i sin egen takt, på sina egna villkor och med sin egen bakgrund som bas. Barnens språkliga och kulturella tillhörighet ska tas tillvara och få stöd i att utveckla en dubbel kulturtillhörighet.

Det svenska samhällets internationalisering ställer höga krav på vår förmåga att förstå de värden som ligger i en kulturell mångfald och kunna leva med dessa, och det kan vara förskolans roll som social och kulturell mötesplats att stärka denna förmåga. Medvetenhet om sitt eget kulturarv och delaktighet i andras kultur skall på så sätt bidra till att barnen kan förstå och leva sig in i andras villkor och värderingar. Den kulturella mångfalden i förskolan ger barnen möjligheten att grundlägga respekt och aktning för varje människa oavsett bakgrund. (Ibid.)

Skolverket och Myndigheten för skolutveckling

Skolverket och Myndigheten för skolutveckling, som nu ligger under samma samhällsorgan, har utarbetat olika stödmaterial, kommentarer och råd för de som arbetar inom skola och förskola. Exempelvis ger de information om läroplanen och nationella mål, beskriver forskningsresultat och ger konkreta exempel på hur man kan lägga upp sin verksamhet. De behandlar även det mångkulturella arbetssättet och det interkulturella förhållningssättet som vi kommer att redogöra för nedan.

I Skolverkets rapport *Allmänna råd och kommentarer – Kvalitet i förskolan* (2005) kan vi läsa att en viktig uppgift för förskolan är att arbeta utifrån ett synsätt som framhåller kulturens värde och som ser språklig och kulturell mångfald som en möjlighet. Ett sådant interkulturellt förhållningssätt ska inte bara genomsyra förskolor med mångkulturell mångfald utan alla förskolor, oavsett barngruppens sammansättning. Det är kommunens övergripande ansvar att se till att förskolorna kan möta dessa behov som finns i ett mångkulturellt samhälle. Detta kräver att alla nivåer i kommunen har kunskaper om att arbeta med flerspråkighet och med ett interkulturellt förhållningssätt. Kompetensutveckling inom detta område, för verksam personal, är något som kommunen skall tillhandahålla. Det handlar generellt om att kunna stödja barnens flerspråkighet och deras kulturella identitet.

Vidare i denna rapport kan vi läsa att det är viktigt för personalen att stödja barns modersmål genom att ha en öppen relation till föräldrarna, då samverkan med dem har stor betydelse för arbetet i mångkulturella grupper. Förskolan behöver vara öppen och positiv till andra vanor och seder i förhållande till det svenska normsystemet, då förskolan många gånger är det första mötet med den svenska kulturen. (Skolverket, 2005)

I Myndigheten för skolutvecklings rapport *Komma till tals – flerspråkiga barn i förskolan* (2006) står det att personalen i förskolan måste utveckla ett interkulturellt förhållningssätt för att stödja barnen i att utveckla en dubbel kulturtillhörighet. Det innebär att ha förståelse för barnets erfarenheter och kunskaper från sin kulturella och sociala bakgrund, och i detta möte se sin roll som pedagog och ha insikt om det egna värdesystemet. Detta betyder exempelvis att vi måste vara beredda att lära om och lära av barnen och deras föräldrar, genom att visa intresse för barnens liv utanför förskolan. Samspel bygger på att ge och ta, då fungerar inte en ”så här gör vi” – attityd. För att barnen skall känna sig trygga i förskolan måste personalen ha föräldrarnas förtroende, genom att visa respekt och stötta dem i barnens fostran och utveckling. Att satsa på en bra relation redan från början lägger grunden för ett bra samarbete framöver. Vårt sätt att bemöta barn och föräldrar kan få stor betydelse då förskolepersonalen för många föräldrar representerar det svenska samhället.

Teoretisk referensram

När vi nu har redogjort för hur vårt forskningsområde behandlas i olika styrdokument tänker vi vidare problematisera interkulturell pedagogik dels som begrepp och dels som ett område inom lärande; vilken teoretisk grund den vilar på, vilka kompetenser som krävs av en pedagog och vilket förhållningssätt som lärandemiljön skall genomsyras av.

Postmodernt pedagogiskt perspektiv

Lorentz (2006) understryker att kärnan inom postmodern pedagogik är att bejaka skillnaderna som finns i en barngrupp. Den moderna pedagogiken har traditionen att dela upp samhället i dikotomier, d.v.s. i motsatspar som exempelvis ”vi och dem”, ”rätt och fel”, ”bra och dålig”. Det postmoderna perspektivet på lärande innebär att kritiskt förhålla sig till den västerländska modernitetens bestämda syn på kunskap, alltså individen med etnocentriska föreställningar - den egna kulturen i fokus - som grund. Samhället och individen förekommer inte idag på samma sätt som förut, vi lever idag i ett globaliserat och mångkulturellt samhälle. Synen på lärande och kunskap upplevs på helt olika sätt av varje enskild individ beroende på vilken social, kulturell, etnisk eller religiös bakgrund personen har. Till följd av dagens mångfald i samhället blir situationen helt annorlunda och det blir nödvändigt att tänka om för att kunna verka tillsammans. I det postmoderna pedagogiska perspektivet bejaktar pedagogen det

individuella i lärandet med egenskaper och erfarenheter hos varje enskilt barn/elev. Att bli sedd som den person man är skapar en delaktighet och samhörighet hos barnet, särskilt för någon med mångkulturell bakgrund.

Lorentz & Bergstedt (2006) menar att grunden till behovet av ett interkulturellt förhållningssätt och pedagogik i dagens samhälle ligger i den postmodernistiska kunskapsbildningen där lärande ses som en ständig förändringsprocess. De senaste 20 åren har vårt västerländska samhälle på grund av globalisering, internationalisering, mångkulturalisering och individualisering fått en förändring gällande *kunskap* och *lärande*. Det som är utmärkande för interkulturellt lärande är att mötet mellan individer med olika kulturell bakgrund kan påverka lärandets villkor och kunskapsinnehåll. Vårt samhälle har, som vi tidigare nämnt, lärt oss att tänka i dikotomier. Det gäller att bryta sig igenom detta sätt att tänka för att kunna möta varandra och den Andre utan att döma.

Vidare menar Lorentz (2006) att vi måste kunna förstå att det finns olika synsätt och värderingar i världen. Vi behöver inte rätta oss efter dessa och tänka detsamma, utan vi måste mötas för att kunna förstå den Andre. Det är detta det interkulturella förhållningssättet måste vila på. Förutsättningen för att ett interkulturellt pedagogiskt perspektiv skall bli synbart och verkningsfullt i den mångkulturella lärandemiljön är att alla måste erkänna att den är befolkad av individer med skilda kulturella uppfattningar och värderingar som i sin tur i allmänhet är baserade på etnocentriska uppfattningar och beteenden. Det är dessa uppfattningar som vi i skolan måste problematisera och analysera för att skapa möjlighet till att uppfatta varandra som likvärdiga och samtidigt som annorlunda.

Interkulturalitet som grunden för pedagogik och lärande

Interkulturalitet är ett begrepp som i pedagogiska sammanhang representerar hela området av kulturmöten, mångkultur, skillnader och likheter. I utbildningssammanhang står begreppet för en process, ett gränsöverskridande och en interaktion som bygger på ömsesidig respekt för andra kulturer med deras kunskapssyn, tankesätt, värdegrunder, livsformer och maktbefogenheter. (Lorentz & Bergstedt, 2006)

Som begrepp refererar ordet interkulturalitet till *inter* respektive *kultur*, där *inter* betyder interaktion mellan människor och *kultur* i betydelsen att det som ger ordning och inriktning i en människas liv är kulturellt betingat. Vad man ska tänka på är att interkulturalitet antyder en handling, en process eller någon typ av interaktion, till skillnad från mångkulturell som anger ett tillstånd eller en situation. (Lahdenperä, 2008) Vår tolkning av detta är alltså att interkulturalitet är ett förhållningssätt som vi exempelvis implementerar i en verksamhet, medan mångkulturalitet förklarar situationen i ett visst sammanhang, t.ex. en förskola med kulturell mångfald eller med ett mångkulturellt arbetssätt.

Eklund (2003) menar i sin avhandling att interkulturellt lärande kan förstås som en utvecklingsprocess utifrån förståelse för och en acceptans av olikheter. Det är först vid konfrontation med andra kulturer som man kan förstå sin egen kultur och inte förkasta den andres. Interkulturellt lärande fokuserar på att övervinna kulturella barriärer genom att inta ett förhållningssätt som innebär att vi lär av varandra och kulturellt utvecklas jämsides.

Interkulturalitet har sitt ursprung i den mångkulturella samhällsutvecklingen och den ökade invandringen till Europa. FN och dess organ ansåg att ett förändrat utbildningsideal skulle gynna fred och förståelse mellan olika folkgrupper och även nationer. 1974 antog UNESCO (Förenta Nationernas organisation för utbildning, vetenskap och kultur) en rekommendation som innefattade en utbildning i internationell förståelse, samarbete och fred samt undervisning om de mänskliga rättigheterna. Medlemsstaterna skulle på olika sätt främja studiet av skilda kulturer för att befördra ömsesidig förståelse av skillnaderna mellan dem. Detta skulle ske på alla stadier och i alla former av utbildningar. (Lahdenperä, 2008)

Lahdenperä (2008) menar att interkulturalitet inte är värdemässigt neutralt, utan det handlar om att inta ett kritiskt förhållningssätt till sin egen historia och kultur med dess kulturella värderingar och utveckla en kritisk självmedvetenhet. Olika kulturella antaganden och perspektiv måste problematiseras och jämföras med andra synsätt. Interkulturalitet innebär gränsöverskridande, där olika kulturella hinder behandlas och vidgas. Rekonstruering av en människas etnicitet och identitet pågår kontinuerligt och är på så sätt inte given eller konstant.

Interkulturell pedagogik i förskolan

Norell Beach (1995) beskriver i sin bok, i samarbete med Rädda barnen, att förskolan är en offentlig arena där barnen ska få hjälp med att förbereda sig för ett internationellt samhälle. Barnen ska ges möjligheten att upptäcka och lära känna andras sätt att leva, tänka, se ut och förhålla sig, och inte bara den egna umgängeskretsens sociala mönster. Alla förskolor i hela landet har som uppdrag att skapa en miljö utan fördomar och diskriminering, vi ska som pedagoger verka för en demokratisk verksamhet präglad av mångfald, respekt och öppenhet.

Vi ska under följande avsnitt närmare gå in på hur man i förskolan kan arbeta med interkulturalitet och skapa en god mångkulturell verksamhet för alla barn och föräldrar i förskolan.

Olikheter och likheter

Oavsett vilken sammansättning barngruppen har måste man som pedagog välja att signalera att olikheter är spännande, positiva och helt accepterade. Har man en grupp med olika etniskt ursprung gäller det att uppmärksamma skillnader och likheter, att hjälpa alla barn att känna stolthet över sina erfarenheter, kunskaper och utseenden. Vad man i detta arbete inte får glömma är att det även ska gälla de ”svenska” barnen, att man lyfter även deras likheter och olikheter med exempelvis dialekter, familjekonstellationer osv. En barngrupp som lär sig att acceptera olikheter kan i framtida situationer ha lättare för att välkomna nya barn oavsett vilken bakgrund de har. (Norell Beach, 1995)

Att jämföra likheter och olikheter får inte kännas som något fel, barn är nyfikna av naturen men intar ofta en reserverad attityd till det okända. De behöver oss vuxna som stöd i sin förståelse genom att erbjudas ett sakligt underlag. (Ellneby, 2007, s.78-79)

Om du som pedagog förnekar olikheterna som finns i förskolan innebär det att man även förnekar sidor hos varandra och varandras identitet – det är viktigt att vi inte låtsas som att dessa olikheter inte existerar. Det är även betydelsefullt att vi som förskollärare inte bedömer dessa olikheter som avvikande, utan istället ser det som en tillgång i arbetet och inte som ett hinder. Sådant märker både barn och föräldrar och vill du etablera en god och förtroendefull relation till dem måste du ha rätt inställning och förhållningssätt. (Bozarslan, 2001) Mer om vikten av pedagogers öppna förhållningssätt till föräldrarna tog vi upp under förankring i styrdokument.

Att tillåta olikheter öppnar världen för det personliga och enskilda. Att vara sig själv och ta ansvar för sina åsikter behövs i vårt samhälle och inte minst i det mångkulturella Sverige. Barnen behöver oss vuxna som förebilder där vi tydligt visar att olikheter är något accepterat, just genom att visa på ett professionellt ledarskap med en öppenhet för *alla* i förskolan. (Ibid.)

En mångkulturell lärandemiljö

Som vi tidigare nämnt är ett interkulturellt förhållningssätt en sinnesstämning och mångkulturalitet ett tillstånd, i detta fall förskolan. I arbetet med mångkulturalitet i just förskolan är det viktigt att det är något som barnen får uppleva varje dag, att det interkulturella förhållningssättet synliggörs i det vardagliga arbetet. Detta är något som skall gälla oavsett barngruppens sammansättning, även en helt ”svensk” barngrupp skall ges möjligheten att möta det mångkulturella som avspeglar vårt samhälle. Tanken är att grunden till ett interkulturellt förhållningssätt är något som skall initieras i förskolan. Med detta menar Bozarslan (2001) att ett mångkulturellt arbetssätt i förskolan är inte enbart att anordna kulturfester eller temadagar då och då för att komma ihåg det mångkulturella samhället, för att sedan glömma det igen.

Norell Beach (1995) menar att lägga in mångkulturella aspekter på allt man gör i förskolan skall inte ses som något jobbigt eller svårt, snarare tvärtom. Det finns ständiga tillfällen att tillsammans med barnen jämföra olikheter och likheter i det man gör, i utseenden, traditioner, vanor etc. i en mångkulturell förskolegrupp. Det gäller bara att komma bort från det exotiska turistperspektivet, där man generaliserar barnet/barnens kulturella bakgrund, och istället rikta in sig på vardagslivet och se människor som individer och inte som en stereotyp.

Enligt vår tolkning är det som pedagog i förskolan viktigt att kunna inta olika perspektiv när man planerar förskolans mångkulturella arbete – hur skulle jag själv känna om någon generaliserade mig? Alla barn har olika ursprung, erfarenheter och livsvärden, och detta är något vi måste ta hänsyn till i förskolans vardagliga arbete, vi kan inte som pedagoger generalisera dessa barn och heller inte visa på stereotypa uppfattningar om olika kulturer. Äter svenskar verkligen bara sill och potatis eller firar alla svenskar jul och andra högtider på samma sätt? Ett barn från Iran, Grekland eller något annat land kanske inte firar högtider, klär sig likadant eller äter samma maträtter trots att de har ursprung från samma land.

Grantorps förskolor i Flemingsberg – ett exempel

För att exemplifiera och konkretisera ytterligare har vi valt att visa på hur ett mångkulturellt arbetssätt och ett interkulturellt förhållningssätt kan se ut i en verksamhet.

Grantorp är ett mångkulturellt område där cirka 95 procent av barnen har ett annat modersmål än svenska. Här fokuserar pedagogerna på ett språkutvecklande förhållningssätt genom att se till barnens kompetenser istället för deras brister, de har erfarenheter och kulturella tillgångar som ska värdesättas och inte gå förlorade. Pedagogerna anser att barnen tillsammans i gruppen representerar en stor del av världen språk och kultur och ser det som en rikedom. Alla barnen ska få känna att de duger precis som de är och ingen ska få uteslutas ur gemenskapen på något sätt. Arbetslaget dokumenterar fortlöpande vad det enskilda barnet tycker om och vilka intressen som finns. Förskolans material och arbetssätt genomsyras av just ett interkulturellt förhållningssätt med fokus på språket och barnens rätt till sitt modersmål. (Ellneby, 2007)

Interkulturell kompetens

Lorentz & Bergstedt (2006) menar att interkulturell kompetens är förmågan att effektivt kunna kommunicera i interkulturella förhållanden och förmågan att kunna förhålla sig till en kulturell mångfald. Det är viktigt att ha och ständigt utveckla denna kompetens i förskolläraryrket. Lorentz & Bergstedt (2006) beskriver sex olika stadier av utveckling från ett så kallat etnocentriskt förhållningssätt till ett etnorelativt förhållningssätt, där målet är att nå ett stadium där man har en god interkulturell kompetens och ständigt fortsätter att utvecklas.

De tre första stadierna är etnocentriska medan de tre resterande är etnorelativa. Anledningen till att de tre första kallas etnocentriska är för att dessa faser inom utvecklingen tillhör områden där man utifrån sin egen kultur som den mest centrala, förklarar och betraktar kulturella skillnader och identitet. De efterföljande tre stadierna kallas för etnorelativa på grund av att ens egen kultur sätts i relation till andras och då enbart ses som en kultur av många. Ju mer egen erfarenhet av kulturmöten du har, i och utanför din arbetsplats, desto mer ökar den interkulturella kompetensen. Denna utveckling förutsätter att man både är med i dessa möten och känner behovet av att utvecklas. (Ibid.) Denna stadieteori är ingen definitiv sanning, utan snarare ett instrument för att urskilja var i utvecklingen av sitt interkulturella förhållningssätt man ligger.

Etnocentriska stadier

Lorentz & Bergstedt (2006) förklarar de tre första stadierna i det etnocentriska förhållningssättet; *kulturförnekande*, *försvar* och *acceptans* på följande sätt och som vi beskrivit ovan betraktar och förklarar man här kulturella skillnader utifrån sin egen kultur.

Kulturförnekande

Detta innebär helt enkelt att man förnekar mångfald och existensen av andra kulturer.

Försvar

Detta stadium beskrivs som försvar då det förklarar olika sätt att försvara sitt förnekande. Exempelvis förhåller man sig i ett tydligt "vi och dem" perspektiv då de andra påtvingar oss sitt sätt att leva och anses vara upphovet till allt det dåliga i samhället. Ett annat sätt att försvara sitt förnekande är att man erkänner kulturella skillnader, men anser att ens egen kultur är dominerande och på grund av detta är man inte intresserad av att möta personer med annan kulturell, religiös eller etnisk bakgrund. Det tredje sättet som tillhör försvarsstadiet är när det personliga förhållningssättet grundar sig i påståenden om att kulturella olikheter är ointressanta, för att vi alla har samma behov som människor.

Acceptans

Det sista stadiet inom det etnocentriska utvecklingskedet är de första försöken att komma i kontakt med människor med annan etnisk och kulturell bakgrund. Detta är oftast inget problem för de som redan tillhör en minoritetsgrupp, men för majoritetsbefolkningen blir dessa möten med andra beteenden och kommunikationsmönster desto viktigare och mer betydelsefulla. Man undviker inte längre kulturmöten men uppfattar dock andras beteenden och värderingar som annorlunda utan att döma.

Etnorelativa stadier

Vidare förklarar Lorentz & Bergstedt (2006) att man nu träder in i ett stadium som till motsats från det etnocentriska stadiet, är ett tillstånd där man accepterar kulturella olikheter som tilltalande och sammanvävda i världen som helhet. Denna världsbild existerar redan i vårt globaliserade och mångkulturella samhälle.

Reflektion

I detta stadium börjar utvecklingen av kulturell empati och även en form av interkulturell sensitivitet. Nyfikenheten om det annorlunda, viljan att lära sig mer och det faktum att man reflekterar över sina tidigare ståndpunkter är grunden i stadiet reflektion.

Utbildning

Utbildning är nödvändigt för att kunna vidareutvecklas, så man kan säga att en form av interkulturell utbildning krävs för att du skall kunna uppnå en interkulturell kommunikativ kompetens. Ett av delmålen är att utveckla interkulturell medvetenhet där man skall kunna betrakta sig själv som en produkt av sin kultur och kritiskt reflektera över detta. Interkulturell medvetenhet kan bidra till en mångtydig bild av kunskap, lärande och individuell utveckling.

Bildning – integration

Detta stadium handlar om att införliva sin kunskap i vardagen och sin personlighet så kunskapen blir grunden till sitt sätt att leva, tänka och handla. På så sätt kan den tidigare interkulturella medvetenheten skapa interkulturell kompetens. Självklart är detta inte ett slutmål i sig, utan är en grund för en ständig personlig utveckling och en kontinuerlig lärandeprocess om sin omgivning.

Interkulturellt ledarskap

För att vara en god interkulturell ledare, i detta fall en pedagogisk ledare i förskolan, krävs vissa kvalitéer. En ledare enligt Lahdenperä (2008) går i allmänhet att beskriva på flera olika sätt, som en person med olika önskvärda egenskaper och färdigheter. Det finns även egenskaper som beskrivs som mindre önskvärda och självklart gäller detta även en interkulturell ledare. Egocentrerade personer med låg toleransnivå, känslomässig instabilitet och rasistiska eller politiska fördomar bör inte ha en ledarposition överhuvudtaget. Som ledare på en multietnisk arbetsplats handlar det om att ha ett genuint intresse för människor och dess bakgrund. Ledarens värdesystem, fördomar och kulturbakgrund har betydelse för skapandet av arbetsmiljön på skolan och vilken personal som anställs. Ifall ledaren är etnocentrisk är detta naturligtvis ett stort hinder för utvecklandet av en interkulturell organisationskultur.

Vilka kvalitéer utmärker sig då som extra viktiga för en interkulturell ledare? Det första är *interkulturell kommunikativ kompetens* då man skall lyssna in den kultur man möter och var öppen för olika kulturer, utan fördomar och förutfattade meningar. Denna kompetens har tre olika faser – medvetenhet, kunskap och färdigheter. Om vi skall samverka i en mångkulturell miljö där vi är medvetna om varandras kulturella bakgrund, måste vi lära oss om hur dessa kulturer är utformade med dess symboler och sociala mönster. Färdigheterna hjälper oss sedan att möta eventuella problem i umgänget med människor från andra kulturer. (Lahdenperä, 2008)

Interkulturellt ledarskap handlar även om förmågan att kunna byta perspektiv mellan exempelvis kollegor, föräldrar och elever. Detta för att kunna medla mellan olika parter, hitta lösningar och inta ett "tredje position" på en mångkulturell skola som innefattar ett flertal olika synsätt och perspektiv. Det tredje perspektivet handlar alltså om att inta en mer okänd position, ett "mellanläge", varifrån dessa olika synsätt och perspektiv kan betraktas och värderas. Man måste kunna ställa sig utanför både sin egen kultur och den andres. (Lahdenperä, 2008)

Lpfö98 och andra styrdokument visar på vikten av att spegla det mångkulturella samhället i förskolans verksamhet och ha en bra relation med hemmet och bejaka olika kulturer. Tidigare forskning som vi presenterat visar även den på vilken stor betydelse en inkludering och behandling av vårt mångkulturella samhälle har i verksamheten. Vi tolkar det som att vårt uppdrag som blivande pedagoger är att anamma det interkulturella förhållningssättet. Hur vi lägger upp verksamheten blir avgörande för vilka möjligheter vi ger barnen till att bemöta och möta olika kulturer, religioner och etniciteter. Både Lorentz & Bergstedt (2006) och Lahdenperä (2008) menar på att en god interkulturell kompetens och ett medvetet interkulturellt ledarskap är viktiga egenskaper att besitta i arbetet med andra kulturer. Vi anser att detta är något som är minst lika viktigt i förskolans verksamhet, då vi som pedagoger utifrån vårt uppdrag har ett stort ansvar gentemot barnen och föräldrarna. Visar vi på ett öppet förhållningssätt i förskolan eller stänger vi dörren för det okända och annorlunda? Hur ser det ut i förskolorna idag, finns det interkulturella förhållningssättet i praktiken?

Metod

För att få svar på våra frågeställningar valde vi att göra en empirisk studie bland förskollärare och barnskötare. Metoden vi använde var kvalitativa gruppintervjuer och denna kommer nedan att beskrivas och problematiseras. Även valet av intervjupersoner och tillvägagångssättet i genomförandet av studien kommer att redogöras.

Val av metod

Vi valde att utföra *kvalitativa* gruppintervjuer i två olika arbetslag, av den anledning som Svenning (2003) påpekar; att vi ville få reda på pedagogernas tankar om och erfarenheter av interkulturell pedagogik, snarare än kvantiteten av deras olika åsikter inom ämnet som kvantitativ forskning innebär. Det går enligt honom bra att intervjua människor i grupp, t.ex. ett arbetslag, då intervjun snarare liknar en diskussion. Huvudmålet var att fånga upp både arbetslagets gemensamma uppfattning och förhållningssätt likväl som den enskilda pedagogens erfarenheter och därför var gruppintervjuer det mest lämpade för oss. Svenning (2003) menar vidare att den kvalitativa forskningens övergripande tanke är exemplifiera ett visst fenomen, i vårt fall interkulturell pedagogik i verksamheten, utifrån sociala samspel och interaktioner.

Arbets sättet vid kvalitativ forskning är mer kreativt i jämförelse med kvantitativ forskning som istället har fokus på generalisering av datafrågeställningen och på frågeställningen *hur många*. Vi använde oss även av ostrukturerade intervjufrågor, d.v.s. de saknade förutbestämda svarsalternativ och vi kunde ställa spontana följdfrågor. (Ibid.) Anledningen till att vi använde oss av sådana frågor var att vi skulle kunna spinna vidare på det som kom fram under intervjuerna och få djupare svar.

Som Trost (2005) menar, är fördelen med användning av gruppintervjuer att interaktionen i gruppen kan väcka tankar hos den enskilda personen, vilket kan synliggöra frågor man ibland reflekterar över omedvetet. Denna process inom gruppen kan främja hur vår empiri utvecklar sig och vi ansåg att det på så sätt kunde leda till ett bredare och synligare tolkningsmaterial. Att ett gemensamt förhållningssätt i arbetslaget finns är en förutsättning för att ett interkulturellt förhållningssätt ska praktiseras i verksamheten.

Något vi däremot måste ta hänsyn till med gruppintervjuer, precis som Trost (2005) menar, är att de dominanta i gruppen lätt kan ta över intervjun och de tystlåtna och mer blygsamma kommer i skymundan. Även grupstrycket kan bli ett problem ifall en av personerna i arbetslaget "för talan" för hela gruppen och deltagarna samlas kring en gemensam åsikt som är lämplig i just den situationen. En slutsats med gruppintervjuer är att de skall användas för att få fram intervjupersonernas erfarenheter och för att skapa idéer; det handlar om att resonera om olika företeelser.

Val av intervjupersoner

Vi valde att intervjua ett arbetslag i två olika förskolor där vårt syfte och våra frågeställningar var grunden för intervjufrågorna. Förskolorna var slumpmässigt utvalda utefter vilka som ville delta i gruppintervjuerna, något annat kriterium fanns inte. Förskolorna låg i två kommuner med olika invånarantal och social struktur, för att kunna vi skulle kunna fånga en eventuell skillnad i barnomsorgens uppbyggnad, prioriteringar och ekonomi. Genom detta urval önskade att få ett bredare spektrum av information.

Antalet intervjupersoner var tillsammans 6 stycken, då vi som Trost (2005) beskriver, ansåg att fler intervjupersoner skulle bli övermäktigt med tanke på tidsramen. Få väl utförda intervjuer är mer värda än ett flertal mindre väl utförda och detta var något vi hade i åtanke när vi utförde intervjuerna. Eftersom syftet med denna studie var att ta reda på hur det faktiskt såg ut på förskolorna gällande ett interkulturellt pedagogiskt förhållningssätt och ett mångkulturellt arbetssätt, valde vi förskolor utan särskild profilering inom just detta område. Trost (2005) beskriver problematiken med att välja ”kunniga” personer inom just det ämnet enbart för att få ”intressanta” intervjuer. Genom att styra urvalet på detta sätt kan det visa på ett felaktigt resultat och en förvrängd verklighet.

Tillvägagångssätt

För att få reda på vilka förskolor som ville vara med i den empiriska delen av studien, började vi med att besöka förskolor, som vi hittade adresserna till på kommunernas hemsidor. Vi valde att besöka dem istället för att skicka ut mail eller ringa för att ge intervjupersonerna möjligheten att träffa oss innan intervjutillfället. Tanken med detta var att etablera en relation innan intervjuerna och inte vara helt okända för varandra. Vi bokade in ett tillfälle vardera med de båda arbetslagen som ville delta.

Inför intervjuerna valde vi att vi skulle använda oss av en mp3-spelare med inspelnings - funktion då vi utförde intervjuerna. Vi frågade naturligtvis om det var okej för intervjupersonerna att vi spelade in och det var inget problem. Fördelen med att spela in intervjuerna enligt Kvale (1997), och orsaken till varför vi valde att göra på detta sätt, är att man lättare kan koncentrera sig på ämnet och det pågående samtalet. Det är lätt att man tappar fokus på intervjun om man väljer att enbart föra anteckningar och sedan lita på sin egen förmåga att komma ihåg. Även företeelser som tonfall, pauser och dylikt kan gå förlorade, vilka kan ha betydelse i tolkningen av materialet.

De flesta lärare vi tidigare har stött på, både i utbildningen och privat, har haft lite kunskap om just interkulturell pedagogik som begrepp, nästan intill obefintlig. I denna intervjuundersökning valde vi därför att i början av intervjun *indirekt* samtala och fråga kring detta fenomen istället. Vi tror att intervjun och hela forskningen kunde bli tämligen låst om vi skulle ha ställt en fråga rakt ut huruvida de visste vad interkulturell pedagogik var.

Vi deltog båda i de två intervjuerna, något som Kvale (1997) menar främjar intervjuer som sker i samtalsform. Vår tanke var att intervjun skulle vara just ett samtal där vi kunde hjälpas åt att föra det framåt. Stämningen vid båda tillfällena var avslappnad, men dock med en viss nervositet både från vår och deras sida. Intervjuerna utspelade sig båda gångerna i ett personalrum där vi hade möjlighet att sitta utan att bli störda och distraherade av annat. Båda intervjuerna tog omkring en timme att utföra.

Forskarens roll

Under detta avsnitt beskriver vi vår roll i den empiriska studien, hur vi måste förhålla oss till de intervjuade och till våra egna förgivettaganden.

Vad som är viktigt att tänka på i vår studie är att man är reflexiv; det handlar alltså om tänkandet över sitt eget tänkande. Samtidigt som man studerar andras upplevelser och erfarenheter kring ett visst fenomen måste man även reflektera över sig själv och sin egen verklighet. Det går inte att beskriva någon annans verklighet utan att påverka den, dock kan forskarens medvetenhet om den egna närvarons betydelse i studien – *forskarens subjektivitet* – bli till en djupare insikt om hur kunskap kommer till. (Ehn & Klein, 1994) Med detta menar vi att vi måste förstå att vår roll som deltagare i gruppintervjuerna och hur vi ser på intervjupersonernas tankar och erfarenheter, har betydelse i hur vi tolkar det inhämtade materialet.

Analys/bearbetning

Vad man ska tänka på när man börjar en studie är att börja skrivandet direkt, d.v.s. under hela datainsamlingen. Det hjälper till att få en överblick över allt material man samlar in, då risken finns att man överväldigas av det insamlade materialet. Det är även viktigt att man har klart för sig vad man ska studera, vart och varför man har valt just detta område. (Närvänen, 1999) Genom att flera gånger lyssna igenom inspelningarna på mp3:n via dator och ta anteckningar på det väsentliga, har vi systematiskt och löpande bearbetat intervjumaterialet. Vi ansåg att transkribering var onödigt arbete eftersom intervjun mer liknade ett samtal. Vi avlyssnade materialet på detta sätt för att kunna upptäcka mönster och även ifall våra intervjufrågor behövde omarbetas. Fördelen med att göra en löpande analys enligt Patel & Davidsson (2003) är att det kan ge idéer om hur vi kan gå vidare. Det är även en fördel att påbörja analysen medan intervjun är i färskt minne, ju längre tid som går desto svårare blir analysen och att förhålla sig till det insamlade materialet.

Vad vi, enligt oss, måste ha i åtanke när vi bearbetar och analyserar materialet är att vår förförståelse inom området interkulturell pedagogik kan vara annorlunda än intervjupersonernas. Vi kommer med ett bagage och med en viss kunskap och förförståelse inom detta område – vad som är självklart för oss är kanske inte lika självklart för de vi intervjuar. Vi måste kunna se bortom våra egna värderingar och förgivettaganden för att kunna möta pedagogerna på den nivå de befinner sig. Thurén (2007) menar att vi som forskare inte kan vara helt neutrala och objektiva, det ligger en tolkande människa bakom varje text. Det handlar om att vi måste förhålla oss kritiskt till vårt eget sätt att tänka och det vi undersöker, för att läsaren ska få en rättvis bild av vår forskning. Enligt den hermeneutiska traditionen menas det att utan förförståelsen kan man inte förstå något överhuvudtaget. Hermeneutikern vill förstå människan och inte bara begripa. Det är inte alltid förnuftet räcker till att förstå en människa, när någon verkar agera på ett sätt man inte är van kan det nämligen bero på att han eller hon tänker, känner och upplever på ett annat sätt än jag själv. Hermeneutiken – tolkningsläran – kan alltså vara till hjälp då man vill förstå människors reaktioner, handlingar, känslor och upplevelser. Allt vi upplever tolkar vi på något sätt och det är bara ett nyfött barn som saknar förförståelse. (Thurén, 2007)

Thurén (2007) menar vidare att denna förförståelse inte är någon självklarhet eftersom vi alla har socialiserats in i ett samhälle där vi uppfattar något på ett visst sätt i vår egen kultur, men som kan tolkas annorlunda i en annan kultur med dess förförståelse. Ju mer erfarenhet som en

människa tillägnar sig under sin livstid desto större förförståelse utvecklas, och förhoppningsvis utvecklas då denna från fördomar till verklig förståelse för exempelvis en annan kultur, religion och etnicitet. Detta kan med andra ord beskrivas som den ”hermeneutiska cirkeln/spiralen”. Vi tolkar detta som något viktigt att ha med oss, både under intervjun och även sedan under bearbetningen av materialet. I ett arbetslag med tre personer måste man ta hänsyn till att det finns tre olika former av förförståelse och kunna bemöta dem på det plan de befinner sig. På samma sätt som vi två olika forskare kan ha olika förförståelse, trots att vi har samma grundtanke med denna forskning.

Resultat

Vi skall under detta avsnitt redovisa resultatet av våra två gruppintervjuer som vi har analyserat löpande under hela empirin. För att få en bättre överblick av resultatet har vi valt att redogöra för de olika arbetslagen efter varandra. Resultatet har vi utifrån vårt syfte och våra problemfrågeställningar, och även utifrån vad vi urskiljt i det inhämtade materialet, delat upp och presenterat i olika underrubriker. Dessa är *Erfarenhet av mångkulturellt arbete i förskolan*, *Det vardagliga arbetet i förskolan*, *I mötet med föräldrarna*, *Pedagogernas förhållningsätt till barnen och verksamheten* och *Tankar kring läroplanen och begreppen*.

Arbetslag 1 bestod av tre pedagoger och barngruppen var 3-5 år gamla. Arbetslag 2 bestod även dem av tre pedagoger och hade till skillnad från första arbetslaget en 1-3 årsgrupp. Vi har under rubriken *slutsats* redogjort för huvuddragen av resultatet.

Erfarenhet av mångkulturellt arbete i förskolan

Under denna underrubrik besvaras frågeställningarna om hur länge de har arbetat inom yrket och vilka erfarenheter de har av mångkulturellt arbete i förskolan.

Arbetslag 1

Det första arbetslaget vi intervjuade bestod av tre personer varav två förskollärare och en barnskötare, alla tre hade över 15 års arbetslivserfarenhet. Av mångkulturella barngrupper och arbete med mångkulturalitet ansåg de ha lite erfarenhet av, bortsett från enstaka barn med annan kulturtillhörighet än svensk under åren de arbetat. Då handlade det mestadels om tvåspråkiga barn där ena föräldern var svensk och den andra var inflyttad från ett annat land, eller så handlade det om adopterade barn. En av förskollärarna berättade även om en tid då hon arbetat i en förskola som tog emot flyktingbarn från Colombia. Den förskolan var en traditionell svensk förskola, där det mer handlade om att försvenska barnen och lära dem det svenska språket, än att bejaka deras egen kultur och deras modersmål.

Arbetslag 2

Det andra arbetslaget som vi intervjuade bestod av två förskollärare och en barnskötare, som för tillfället läste till förskollärare, arbetslivserfarenheten hos pedagogerna var mellan 7-23 år. Även dessa ansåg att de hade lite erfarenhet av mångkulturellt arbetssätt och deras erfarenhet innefattade mestadels adoptivbarn eller barn som hade en förälder med annan kulturell bakgrund. Vissa hade även erfarenheter av ”invandrarförskolor” och ”flyktingförskola”, dock påpekades att de inte arbetat annorlunda än i en vanlig ”svensk” förskola där. De ansåg att de definitivt hade bristande kunskaper inom området mångkulturellt arbetssätt och ett interkulturellt förhållningssätt men uttryckte samtidigt ett stort intresse för ämnet.

Slutsats

Alla pedagoger hade många års erfarenhet inom yrket. Det visade sig även att erfarenheterna skiljde sig relativt mycket inom båda arbetslagen, dels i frågan om arbete med mångkulturella barngrupper och dels med ett mångkulturellt arbetssätt.

Det vardagliga arbetet i förskolan

Under denna underrubrik besvaras frågeställningarna hur den vardagliga miljön, med exempelvis leksaker, litteratur och material, i förskolan planeras och därmed även hur det vardagliga arbetet i förskolan ser ut i koppling till ett mångkulturellt arbetssätt. Vi frågade även arbetslagen ifall de såg mångkulturella barngrupper som en tillgång och en utmaning eller som ett hinder och en svårighet.

Arbetslag 1

För tillfället arbetar arbetslaget med temat Världen då de pratar om den som en helhet och i utgångspunkt från solsystemet – varför är det bra att leva just på jorden? Utifrån jorden delar de upp den i mindre beståndsdelar som världsdelar och länder. De lyfter fram de olika barnen och personalen ifall de har någon anknytning till något av länderna eller världsdelarna, eventuellt med saker och upplevelser som är utmärkande för den specifika kulturen.

I detta arbete ingår även olika mappar med världsdelarnas namn – uppdelad på olika länder som innehåller bilder på människor, djur och miljö som knyts an till världsdelarna. De påpekade även att de med dessa mappar vill visa på att det finns en mångfald i alla världsdelar - alla i samma världsdel eller land ser inte likadana ut, stereotypen av ett lands befolkning suddas på så sätt ut. ”*En mörkhyad kan lika gärna bo i Sverige som i Afrika*”. (Barnskötare, Arbetslag 1, 20081120) De vill visa på mångfalden i världen och även hur olika delar av världen samarbetar med varandra gällande livsmedel och andra råvaror – hur är vi beroende av varandra?

Arbetslaget anser att det är viktigt att den svenska traditionen, såsom jul- och påskfirande, tas upp som en del i arbetet, men att det även är viktigt att synliggöra att det finns andra traditioner, religioner och kulturer. Alla firar inte på samma sätt runtom i världen. De vill heller inte påtvinga någon denna svenska tradition t.ex. genom att gå till kyrkan på jul eller liknande, utan ser detta som ett val föräldrarna ska göra.

I utformandet av miljön på förskolan med exempelvis material, leksaker och barnlitteratur låg det ingen speciell tanke bakom i koppling till ett mångkulturellt arbetssätt. Intervjupersonerna nämnde att deras nuvarande barnlitteratur anknöt till det mångkulturella samhället, men att det inte var medvetet utvalt.

Genom att använda sig av olika språk som barngruppen eller personalen kan, så tar arbetslaget till vara på dessa tillgångar genom att visa på att det talas olika språk i olika delar av världen. De ser barnens andra kulturer som en tillgång i arbetet med gruppen. Deras vision var att visa på ett stort intresse för den andra kulturen, med språk och kulturella förhållanden, både i det vardagliga arbetet på förskolan och i mötet med föräldrarna. Vid exempelvis matsituationen samtalar de ofta om vart maten kommer ifrån och ifall någon äter t.ex. halal eller kosher. På så sätt vävs det mångkulturella in i det vardagliga och de ser barnens olika kulturtillhörigheter som en tillgång i arbetet.

Arbetslag 2

Arbetslaget såg det som en svårighet att arbeta konkret med mångkulturalitet i en barngrupp med yngre barn, då de ansåg att dessa barn inte har det verbala eller lika stor förståelse för tid och rum som de äldre barnen. De samtalade dock om hur de arbetat i andra barngrupper med äldre barn. Där var grunden i arbetet att visa på olikheterna i världen och medvetenhet om barnets omvärld. Detta genomfördes mestadels genom ett arbete med världsdelar och länder med dess olika kulturer inom respektive land. När de tog upp ett land som någon i barngruppen hade anknytning till lyfte de dessa barn och bjöd även ibland in föräldrar. Arbetslaget nämnde även att i arbetet med barn som är tvåspråkiga förstärkte de ibland det svenska språket med bilder och föremål. I förskolan var det främst svenska som användes och modersmålet användes i hemmet.

I verksamhetens utformning kunde intervjupersonerna inte se ett behov av att spegla det mångkulturella samhället och frågade sig även varför man skulle utforma miljön annorlunda bara för att man har en mångkulturell barngrupp. De utformar miljön enbart efter behov som kön och intresse, mångkulturalitet påverkar inte deras val av arbetssätt eller miljöns utseende med leksaker, litteratur, material etc. När vi samtalade allmänt om barnlitteratur och miljön på förskolan nämnde de att de skulle kunna låna böcker om kulturella, religiösa och andra olikheter på biblioteket. De visade även ett stort intresse för att byta ut eller komplettera en del av materialet som finns på förskolan så det skulle spegla barngruppen på ett bättre sätt.

Intervjupersonerna ansåg inte att det var nödvändigt att lyfta olika kulturer och utseenden med barngruppen ifall behovet inte fanns. Om det exempelvis inte hade uppkommit någon situation där man var tvungen att förklara för barnen varför man ser olika ut, gör eller pratar annorlunda så lyfte man inte dessa olikheter i barngruppen. Arbetslaget valde att göra på detta sätt då de inte ville att olikheterna skulle utgöra ett problem och att något barn skulle känna sig utanför och ”konstigt” i jämförelse med de andra barnen. De såg alltså barn med annan kulturtillhörighet mer som ett hinder och såg inte det ”vardagliga arbetet i förskolan”, som exempelvis matsituationen, påklädning, lek etc. som något användbart i utvecklingen av förståelse för omvärlden och det mångkulturella samhället.

Slutsats

Att lyfta vardagliga situationer gällande olikheter i förskolan såg arbetslag 1 som en självklarhet. Arbetslag 2 valde att avdramatisera dessa olikheter då de sågs som problem, de ville inte att någon skulle känna sig konstig och annorlunda. För arbetslag 1 var olikheterna en tillgång i förskolans verksamhet. I och med detta kan vi dra slutsatsen att arbetslag 1 ser kulturella olikheter som en del i det kontinuerliga arbetet med barnen och i arbetslag 2 lyfts detta enbart vid behov. Det interkulturella förhållningssättet blir på så sätt synligt i det första arbetslaget och är inte en del i det andra arbetslagets förhållningssätt och arbete.

I mötet med föräldrarna

Här ska vi besvara frågorna om hur de olika arbetslagen arbetar med föräldrar med annan kulturell bakgrund och även hur de ser på samarbetet med dem.

Arbetslag 1

I mötet med föräldrar som har en annan kultur eller talar ett annat språk, säger arbetslaget att man måste möta de på föräldrarnas plan och ha några förutfattade meningar om deras kulturella och språkliga bakgrund. Det är viktigt att acceptera deras kultur och bejaka en kommunikation trots att språket är begränsat. När de får nya barn med annan kulturtillhörighet eller som talar ytterligare ett språk frågar de föräldrarna om deras kultur, hur mycket de vill att man ska prata om den andra kulturen i förskolan och hur man ska arbeta med modersmålet respektive andraspråket.

Intervjupersonerna läser även på mer ifall det behövs från olika böcker om t.ex. islam. De förbereder sig genom att prata sinsemellan i arbetslaget och sedan i barngruppen om de nya barnen innan de börjar på förskolan. Samarbetet med föräldrarna är något de ofta i intervjun poängterar som viktigt, deras önskemål skall ligga till grund för verksamheten. Detta gäller naturligtvis alla barn och föräldrar påpekade dem.

Arbetslag 2

För att kunna förstå föräldrarna och kunna bemöta dem på ett bra sätt ansåg arbetslaget att det var deras uppgift att läsa in sig på olika kulturer, språk och religioner vid behov. Men de ansåg även att detta skedde bristfälligt och tyckte att det märktes tydligt då de själva inte hade kunskap om vissa föräldrars ursprungsland. Vid eventuella kulturkrockar med föräldrarna kring vardagliga företeelser ansåg de att det var viktigt att upplysa föräldrar om hur det fungerar på förskolan och i det svenska samhället. De ansåg att det är viktigt att ta upp och diskutera problemen med föräldrarna när det finns meningsskiljaktigheter om exempelvis gränssättning och olika värderingar kring hur pedagogerna ska förhålla sig till barnen. Arbetslaget hade många frågor kring etiska dilemman i vardagen som de kände att de inte kunde ge svar på.

I arbetet med föräldrarna tillgodoser arbetslaget behoven som föräldrarna har så gott det går och de lyfter mycket problematik i samarbetet med föräldrar som har annan kulturell bakgrund. I exemplen som beskrevs under intervjutillfället nämndes komplicerade och besvärliga situationer och även att de tidigare ansett att alla ska "ta seden dit man kommer". Intervjupersonerna trodde dock inte att de, i sin yrkesroll, skulle förhålla sig på samma sätt idag som de gjorde för 10-20 år sedan, samhället har utvecklats sedan dess. De menade även att barnen är mer öppna till andra kulturer och att det är de vuxna som sitter med tankar och fördomar kring olikheter och sådant som är annorlunda.

Som tidigare nämnts anser arbetslaget inte att ett arbete kring mångkulturalitet är relevant i en yngre barngrupp och har därför inte det samarbetet med föräldrarna, d.v.s. exempelvis inbjudan till att berätta om sin kultur som de tidigare gjort med de äldre barnen. Samarbetet med föräldrarna ansågs på så sätt inte spela en lika stor roll i en yngre barngrupp.

Slutsats

Arbetslag 1 ansåg att ansvaret för att skapa en god relation till föräldrarna låg hos pedagogerna och arbetslag 2 ansåg att de enbart kunde tillgodose föräldrarnas behov så gott det gick. Både arbetslag 1 och arbetslag 2 menade att det var pedagogernas uppgift, utifrån deras uppdrag, att läsa in sig på olika kulturer ifall detta var nödvändigt. Detta visade sig dock inte i arbetslag 2 när de samtalade om den nuvarande barngruppen sammansättning.

Pedagogernas förhållningssätt till barnen och verksamheten

Under denna underrubrik besvaras frågorna om vad arbetslagen ansåg vara det viktigaste i arbetet med barnen och därmed även verksamheten. Som vi tidigare definierat är förhållningssätt något som beskriver vilken inställning man har till något och i detta fall pedagogernas förhållningssätt i arbetet med barnen.

Arbetslag 1

Det viktigaste i arbetet med barnen i förskolan ansåg arbetslaget vara trygghet, barnen ska känna trygghet och vara självständiga i barngruppen. Grunden för detta läggs redan vid inskolningen där personalen tar ansvar för några barn var och stödjer dem lite extra för att de ska få möjlighet att lära känna de andra barnen, miljön och personalen. Även fasta rutiner och att kontinuerligt uppmärksamma varje enskilt barn nämndes som en förutsättning för trygghet.

Arbetslagets tanke i arbetet med barnen är att alla barn är unika och att alla berikar gruppen med sina olikheter. Man ska möta alla barn där de är, vare sig man är svensk, handikappad eller från ett annat land, och grundprincipen är att respektera varandra och inte lägga några värderingar i varandras sätt att vara. Man ska ses som en tillgång i gruppen och inte som annorlunda och utanför. Arbetslaget påpekade att det är okej att vara olika och det är även en fördel att vara olika. Man ska tidigt lägga grunden för solidaritet och omtanke för den enskilda individen och detta är vårt uppdrag i förskolan.

”Trygga barn kan möta olikheter bättre” (Förskollärare, arbetslag 1, 20081120)

Arbetslag 2

De ansåg att det viktigaste i arbetet med barnen är trygghet, detta nås enligt dem genom struktur och rutiner i förskolevardagen. Ett igenkännande för barnen i miljön och med barngruppen samt pedagoger var grunden för trygghet menade dem. De påpekade vikten av att vara en närvarande pedagog i arbetet med barngruppen, alltså att vara med barnen både fysiskt och psykiskt.

De nämnde även det som betydelsefullt att alla i barngruppen känner trygghet med varandra och att alla är lika mycket värda – alla ska få vara med och leka, oavsett olikheter. Barnen är där på lika villkor, och det är utifrån dem som pedagogerna arbetar och formar verksamheten.

Slutsats

Både arbetslag 1 och arbetslag 2 ansåg att trygghet var det viktigaste i arbetet med barnen. Arbetslag 1 påpekade även vikten av att lägga grunden för respekt och solidaritet hos den enskilda individen som något betydelsefullt.

Tankar kring läroplanen och begreppen

Här besvaras frågan hur pedagogerna förhåller sig till Lpfö98 och dess utdrag kring kulturell mångfald i förskolan och att barnen ska ges möjligheten att grundlägga respekt för varje människa oavsett bakgrund. Vi beskriver även hur arbetslagen ser på begreppen mångkulturellt arbetssätt och interkulturellt förhållningssätt och deras tankar kring deras kunskap om detta.

Arbetslag 1

Arbetslaget ansåg att Lpfö98:s mål kunde knytas samman med deras vardagliga arbete i förskolan, där deras vision är just att göra barnen uppmärksamma på samhällets mångfald. Exempelvis gjordes detta genom att bejaka barnens olika kulturtillhörigheter, temat Världen, och ta in extra personal som är från en annan kultur och talar ett annat språk. Arbetslaget hade även ett stort intresse för att lära sig mer kring ett mångkulturellt arbetssätt i verksamheten, men tyvärr var det svårt att få bidrag till fortbildning av kommunen. Ett mångkulturellt arbetssätt och ett interkulturellt förhållningssätt var begrepp som ingen i arbetslaget hade stött på tidigare i yrket, och avslutningsvis menade de att arbetet med att avspegla det mångkulturella samhället är viktigt.

Arbetslag 2

Arbetslaget ansåg själva att de kunde koppla samman läroplanens mål och riktlinjer kring kulturell mångfald med deras arbetssätt, dock som tidigare nämnts inte fullt ut med de yngre barnen. De ansåg att barnen inte förstår länder, städer och världsdelar, så det är ingen idé att samtala och arbeta med barnen kring detta. Konkret arbete med yngre barn kring mångkulturalitet är svårt. Även arbetslag 2 kände sig främmande till begreppen mångkulturellt arbetssätt och interkulturellt förhållningssätt, men visade även de ett stort intresse för området under intervjun och menade att de absolut var tvungna att lära sig mer kring detta område. Tyvärr påpekade de ofta att tiden inte räckte till för allt de ville lära sig.

Slutsats

Både arbetslag 1 och arbetslag 2 ansåg att de kunde koppla samman läroplanens mål kring ett mångkulturellt arbetssätt med den egna verksamheten. De var även intresserade av ämnet och ville lära sig mer. De flesta intervjupersonerna ansåg att det ofta tyvärr är ekonomin och kommunen som står i vägen då tiden inte räcker till på deras ordinarie arbetstid.

Diskussion

Vårt syfte med vår studie var att få insikt om pedagogers kunskaper kring, och erfarenheter av mångkulturellt arbete i förskolan. Vi skall under detta avsnitt knyta samman bakgrunden med resultatet och kritiskt granska empirin utifrån våra problemfrågeställningar. Vi kommer även att diskutera tillförlitligheten i vår forskning. Avslutningsvis för vi en slutdiskussion kring vår forskning och ger även exempel på fortsatta forskningsområden.

Reliabilitet och validitet

Enligt Patel & Davidson (2003) talar man mest om validiteten i en kvalitativ studie då begreppen validitet och reliabilitet främst är kopplade till kvantitativa studier. I kvalitativ forskning tycks dessa begrepp flyta samman och istället ser man på undersökningen i helhet; hur väl empirin verkligen svarar på det man hade för avsikt att studera. Man strävar efter en god tillförlitlighet i forskningsprocessens alla delar. Detta kan som vi tidigare nämnt visa sig i hur forskaren/forskarna tillämpar och använder sin förförståelse i forskningen. Även hur väl forskaren lyckats skaffa underlag för att göra en trovärdig tolkning av materialet väger in under begreppet validitet. Vad man alltså som forskare måste ha i åtanke då man gör en kvalitativ studie är att alla personliga val som görs under hela forskningsprocessen påverkar studiens validitet.

I vår studie har vi noga jämfört bakgrunden mot syftet och problemfrågeställningarna så att vi tar upp fakta som är relevant. Även vid formulering av intervjufrågorna och vid analys av det inhämtade materialet har vi grundligt vägt dessa gentemot syftet och bakgrunden. Vi har varit medvetna om att vår förförståelse inom detta område har haft en betydelse för hur vi har genomfört vår studie och hur vi tolkat materialet, intentionen har varit att se på detta objektivt.

I och med att vi använde oss av mp3 - spelare vid intervjutillfället ökade tillförlitligheten i arbetet. Som Kvale (1997) skriver så kan intervjuaren då lättare koncentrera sig på ämnet och hur intervjun visar sig med ord, tonfall, pauser och liknande. Intervjuaren kan återvända till inspelningen för omlyssning ifall detta är nödvändigt. Ytterligare en sak som gjorde vår studie mer trovärdig var att vi båda två medverkade under intervjuerna. Vi kunde på så sätt komplettera varandras upplevelser och uppfattningar av hur intervjun yttrade sig och hur intervjupersonerna agerade och uttryckte sig. Hade vi valt att använda oss enbart av anteckningar och utföra intervjuerna på egen hand skulle förmodligen inte studien ha fått samma kvalitet. En sak vi dock kunde ha gjort för att öka tillförlitligheten i tolkningen av empirin var att ha använt oss av videobandspelare som Kvale (1997) menar fångar även de visuella aspekterna av intervjun. Ansiktsuttryck och kroppshållning kunde ha berikat vårt tolkningsunderlag genom att vi under genomgången av materialet kunde ha lagt märke till viktig information som vi missat under intervjutillfället. Vi tror dock att användning av filmkamera kan bli obekvämt för de flesta intervjupersonerna då de kan känna sig iakttagna och hämmade. Därför valde vi att enbart ljudinspela intervjuerna.

Något som även var relevant för våra intervjuer var om alla i arbetslaget fick komma till tals eller ifall någon tog över och talade för hela arbetslaget. Som vi nämnde tidigare i metoddelen så är nackdelen med gruppintervjuer att de dominanta lätt kan ta över och de andra kommer i skymundan. (Trost, 2005) I den första intervjun med arbetslag 1 kände vi att alla hade samma samtalsutrymme och ingens ord vägde mer än någon annans. Däremot i arbetslag 2 var det två starka personer som främst förde diskussionen kring frågorna och den tredje personen

hamnade i skymundan och blev även avbruten. Eventuellt hade enskilda fördjupade intervjuer medfört att alla i arbetslaget hade fått tala för sig själva och ingen hade hamnat i skymundan.

Resultatdiskussion

Utifrån vårt resultat kunde vi se att det finns väldigt olika erfarenheter, tankar och kunskaper kring begreppet interkulturell pedagogik och med dess förhållningssätt som Skolverket (2005) menar skall avspeglas i verksamheten. Vi kunde se stora skillnader mellan de två olika arbetslagen och även mellan personerna inom arbetslaget som hade olika uppfattningar. De flesta var öppna till våra intervjufrågor i samtalet medan vissa av dem var reserverade till ämnet och ansåg sig inte kunna bidra med mycket.

Erfarenhet av mångkulturellt arbete i förskolan

Båda arbetslagen ansåg sig ha lite erfarenhet av mångkulturella barngrupper och arbete med mångkulturalitet. De sade sig ha arbetat mest med adoptivbarn eller med tvåspråkiga barn vars ena förälder hade en annan kulturtillhörighet än svensk. Vissa av pedagogerna hade även jobbat på vad de kallade för ”flyktingförskolor” eller ”invandrarförskolor”. De påpekade att de där inte hade arbetat på något annat sätt än som i en traditionell förskola, det hade handlat om att försvenska barnen och inte se till deras dubbla kulturtillhörighet. Detta är något som skiljer sig helt ifrån vad både Lpfö98 och Lorentz (2006) påpekar, alltså vikten av att bejaka barnens kulturella tillhörigheter och det individuella hos varje barn istället för att förneka dem. Som vi tidigare nämnde ansåg sig båda arbetslagen ha lite kunskap om interkulturell pedagogik och ett mångkulturellt arbetssätt, men de visade ändå på viljan och behovet av att lära sig mera, vilket enligt Lorentz & Bergstedt (2006) är ett steg till att öka den interkulturella kompetensen. Denna utveckling förutsätter dock att man är med i dessa möten och känner behovet av att utvecklas.

Det vardagliga arbetet i förskolan

I det vardagliga arbetet med mångkulturalitet kunde vi se en stor skillnad mellan arbetslagen. Arbetslag 1 arbetade med temat Världen där de utifrån jorden som helhet delade upp den i världsdelar och länder. De visade på ett bra sätt mångfalden i världen och även i vårt samhälle, genom ett väl utarbetat bildmaterial. Deras vision var att visa på ett stort intresse för andra kulturer genom att arbeta på detta sätt och även genom att bjuda in föräldrar och andra vuxna med olika språkliga och kulturella bakgrunder. Detta används även i det vardagliga arbetet, när de tar tillvara på barnens och de vuxnas kulturella tillhörigheter och kunskaper. Vid exempelvis matsituationen samtalar de om vart maten kommer ifrån, varför vissa äter halal eller kosher, eller vid samlingar där de använder olika språk till räkneord, dagar etc. Detta arbets- och förhållningssätt kan kopplas ihop med vad Norell Beach (1995) beskriver som en önskvärd verksamhet, där grundtanken i arbetet ska vara att förbereda barnen för det internationella samhället. Barnen ska ges möjligheten att lära känna andras sätt att leva, och inte bara den egna umgängeskretsens sociala mönster. Även i Regeringens proposition 1997/908:16 kan vi läsa att förskolan ska präglas av en öppen attityd till mångfalden i samhället och människors livserfarenheter. Ingen ska behöva känna rädsla och otrygghet i förskolan på grund av bristande kompetenser inom kulturell mångfald.

Genom att arbeta som arbetslag 1 gjorde med mångfald, då de lägger in kulturella aspekter i allt de gör, tänker man bortom det som Norell Beach (1995) kallar för ”det exotiska turistperspektivet”. Man ska inte generalisera kulturella bakgrunder utan istället inrikta sig på

vardagslivet och se människor som individer och inte som stereotyper. Bozarslan (2001) menar att ett mångkulturellt arbetssätt i förskolan inte enbart är att anordna kulturfester och temadagar då och då, för att komma ihåg det mångkulturella samhället och sedan glömma det igen. Vad vi dock vill tillägga är att det i arbetslag 1 inte låg någon medveten tanke i utformandet av miljön i kopplingen till ett mångkulturellt arbetssätt, förutom i temaarbetet med Världen. Genom att visa på ett stort intresse för andra kulturer har de det interkulturella förhållningssättet men vi anser precis som Lorentz & Bergstedt (2006) att för att kunna vidareutvecklas inom detta område är interkulturell utbildning och integration av sin kunskap i vardagen nödvändig.

Däremot i arbetslag 2 kände de en svårighet med att arbeta konkret med mångkulturalitet, då de hade yngre barn och de ansåg att dessa inte hade lika stor förståelse för tid och rum som äldre barn. De ansåg även att de inte behövde lyfta olika kulturer med barngruppen ifall det inte behövdes och de frågade sig även varför man skulle utforma miljön annorlunda just för att lyfta mångkulturaliteten. De såg inte det vardagliga arbetet som något användbart i utvecklingen av förståelse för omvärlden och det mångkulturella samhället. Vi frågar oss då ifall de använde sig av denna orsak för att slippa inta ett interkulturellt förhållningssätt. Eller behövde de istället fortbildning inom området för att kunna hitta ett sätt att se vilka möjligheter som finns i det vardagliga arbetet kring just mångkulturalitet. I Lpfö98 står det nämligen klart och tydligt att det svenska samhällets internationalisering ställer höga krav på vår förmåga att förstå de värden som ligger i en kulturell mångfald och kunna leva med dessa, och det kan vara förskolans roll som social och kulturell mötesplats att stärka denna förmåga. Finns inte kunskapen hos arbetslagen anser vi att det främst är rektorernas uppgift i varje kommun att se till att *alla* mål och riktlinjer uppnås. Vi tror att just detta område kan hamna i skymundan av orsaker som exempelvis att ”vi har inte en mångkulturell förskola”.

I mötet med föräldrarna

I mötet med föräldrarna skiljde sig arbetet även här mellan de två olika arbetslagen, främst gällande förhållningssättet och inställningen till föräldrars dubbla kulturtillhörighet. I arbetslag 1 påpekade de vikten av att tidigt etablera en god relation till *alla* föräldrar och möta dem på deras plan och inte döma, det är deras önskemål som ska ligga till grund för verksamheten. Då det gällde adopterade barn eller föräldrar och barn som talade ett annat språk eller hade annan kulturtillhörighet, frågade de föräldrarna kring detta och hur mycket de ville att man skulle prata om det i förskolan. De förberedde sig även genom att läsa på om t.ex. islam och pratade sinsemellan i arbetslaget. Detta förhållningssätt stämmer bra överens med vad Myndigheten för skolutveckling (2006) uttrycker som viktigt i förskolan, man måste som pedagog vara beredd på att lära om och lära av barnen och deras föräldrar genom att visa intresse för barnens liv utanför förskolan. Trygghet i förskolan bygger på en förtroendefull relation till föräldrarna genom att visa respekt och förståelse för deras sociala och kulturella bakgrund. Vi måste alltså som Lorentz & Bergstedt (2006) menar, kunna förstå att det finns olika synsätt och värderingar i världen. Vi behöver inte rätta oss efter dessa och tänka detsamma, utan vi måste mötas för att kunna förstå den Andre, vilket det interkulturella förhållningssättet vilar på.

Till skillnad från arbetslag 1 menade det andra arbetslaget att de tillgodosåg föräldrarnas behov så gott det gick. När vi samtalande om föräldrar till barn med dubbel kulturtillhörighet lyfte de mycket problematik som kunde uppstå. En av pedagogerna nämnde att hon själv tidigare hade varit av åsikten att man ska ta seden dit man kommer. Vid eventuella kulturkrockar med föräldrarna kring vardagliga företeelser ansåg dem att det var deras uppgift

att upplysa föräldrarna hur det fungerar i förskolan och det svenska samhället. Som Myndigheten för skolutveckling (2006) menar så fungerar inte en ”så här gör vi”-attityd, då samspel bygger på att ge och ta. Samtidigt sa arbetslag 2 även att det är deras uppgift att läsa in sig på olika kulturer, språk och religioner för att kunna förstå och bemöta föräldrarna på ett bra sätt. Detta skedde dock bristfälligt och var mer en ambition än något som verkligen praktiserades. De nämnde även att de tror att många vuxna sitter med tankar och fördomar kring olikheter och sådant som är annorlunda till skillnad från barn som är mer öppna. Vi funderar om detta används som ett sätt att skjuta ifrån sig ansvaret eller bara ett bevis på okunnighet gällande självutveckling. Som Eklund (2003) menar är det först i konfrontation med andra kulturer som man kan förstå sin egen och inte förkasta den andres. Vi tror att detta kan vara en av orsakerna till att de blundar för det annorlunda i barngruppen och samhället, då de väljer bort att möta kulturella olikheter. Interkulturellt lärande fokuserar på att övervinna dessa kulturella barriärer för att kunna lära av varandra och utvecklas kulturellt jämsides. (Ibid.)

Pedagogernas förhållningssätt till barnen och verksamheten

Gällande de olika arbetslagens förhållningssätt skiljde de sig inte i frågan om vad som var viktigast i arbetet med barnen, vilket var trygghet. Båda ansåg att grunden för ett tryggt barn var att de skulle känna sig hemma i miljön, med de andra barnen och med pedagogerna. Arbetslag 1 utvecklade dock vidare detta då en av pedagogerna påpekade att alla barn ska känna sig trygga även i sig själva då alla är unika och berikar gruppen med sina olikheter. Deras grundprincip är att respektera varandra och inte lägga några värderingar i varandras sätt att vara. Arbetslag 1 menar alltså att det är okej och även en fördel att vara olika och man ska tidigt lägga grunden för solidaritet och omtanke för den enskilda individen – ”trygga barn kan möta olikheter bättre”. Norell Beach (1995) menar att en barngrupp som lär sig att acceptera olikheter kan i framtida situationer ha lättare för att välkomna nya barn oavsett vilken bakgrund de har. Även Ellneby (2007) visar, i sin beskrivning av Grantorps förskolor i Flemingsberg, vikten av att alla barnen ska få känna att de duger precis som de är och att ingen ska få uteslutas ur gemenskapen på något sätt.

Vad vi även kunde urskilja som en olikhet, mellan de två olika arbetslagen, var i deras förhållningssätt till mångfalden i barngruppen. Arbetslag 1 såg, som tidigare nämnt, olikheterna som en tillgång i det vardagliga arbetet medan arbetslag 2 inte förnekade olikheterna men i första hand valde att inte se dem, då det kan skapa problem och inget barn ska utmärka sig på ett ”konstigt” sätt. Både Ellneby (2007) och Bozarslan (2001) menar att detta sätt att agera på och tänka kring olikheter förnekar sidor hos varandra och varandras identitet. Det är viktigt att vi som förskollärare inte bedömer olikheter som något avvikande utan ser de som en naturlig del i arbetet då olikheterna avspeglar vårt mångkulturella samhälle. Barnen behöver de vuxna som förebilder där man tydligt visar på att olikheter är något accepterat. Arbetslag 2 ville inte utmärka någon i barngruppen genom att agera på detta sätt i syftet att alla barn är lika mycket värda och att de är där på lika villkor. Vi tror att i grunden är deras tanke god och de vill väl i arbetet med barnen. I Lpfö98 står det dock att vi *skall* visa på olikheterna i barngruppen och även i vårt samhälle då vi planerar vår verksamhet, vilket gör att detta tankesätt inte uppfyller de mål som finns.

Tankar kring läroplanen och begreppen

Både arbetslag 1 och 2 ansåg att de kunde koppla samman deras arbete med Lpfö98:s mål och riktlinjer. Det vi fick ut av intervjufrågorna stämde bara till viss del in på dessa åsikter. Arbetslag 1 visade verkligen i sitt arbete att de strävade efter att avspegla det mångkulturella samhället i förskoleverksamheten, medan arbetslag 2 inte kunde visa på några exempel alls i arbetet som kopplas till ett interkulturellt förhållningssätt. De ansåg även som tidigare nämnt att konkret arbete kring mångkulturalitet med yngre barn var svårt. Frågan vi då ställer oss kring deras tankar är om Lpfö98 inte innefattar de yngre barnen, för vem finns den då egentligen till för? Det står ingenstans i läroplanen att arbetet med mångkulturalitet bara ska innefatta barn mellan 3 och 5 år.

Sammanfattning

Vi kan utifrån detta resonemang se att det är stora skillnader mellan de två olika arbetslagen gällande deras tankar och kunskaper kring interkulturell pedagogik och ett mångkulturellt arbetssätt. I arbetslag 1 är det interkulturella pedagogiska förhållningssättet mer tydligt än i arbetslag 2, deras medvetenhet om det mångkulturella samhället och vikten av att visa på detta i verksamheten skiljde sig på så sätt från varandra. Vi tror att det är just denna medvetenhet som gör att de skiljer sig åt. Enligt den stadieteori kring interkulturell kompetens som Lorentz & Bergstedt (2006) beskriver, tolkar vi det som att arbetslag 1 kan placeras i det etnorelativa stadiet *reflektion*, då de har utvecklat denna kulturella empati och förståelse, vill lära sig mer kring detta och reflekterar över sina tidigare antaganden. Vidare tolkar vi det som att arbetslag 2 kan placeras mellan de etnocentriska stadierna *försvar* och *acceptans*, då de i till en viss del försöker komma i kontakt med andra kulturer, man undviker inte kulturmöten men uppfattar andras beteenden och värderingar som annorlunda. De ser dock fortfarande sin kultur som dominerande och vi har alla samma behov som människor oavsett kulturella olikheter.

Vi ser inte denna stadieteori som någon absolut sanning utan använder den mer i syftet för att kunna få en förståelse för vilket förhållningssätt de olika pedagogerna har. Vi använder den alltså mer som ett analysinstrument för deras tankar och föreställningar kring detta fenomen.

Avslutningsvis ska vi diskutera om vi uppnått vårt syfte med denna studie. Genom våra intervjuer har vi fått insikt om pedagogers kunskaper och tankar kring, och erfarenheter av mångkulturellt arbete i förskolan utifrån det interkulturella förhållningssättet. Interkulturell pedagogik, som innefattar just ett mångkulturellt arbetssätt, praktiserades till en viss del i förskolorna och ett stort behov av utbildning inom detta område, enligt pedagogerna, fanns. Tyvärr spelade både ekonomin och tiden in gällande fortbildning inom detta område, vilket är svaret på varför kunskapen var bristfällig.

Då vi under denna studie såg att det fanns stora brister i ett mångkulturellt arbetssätt och att skillnaderna i kunskap om detta förskolorna emellan var stora, stärker det vårt antagande om att ett interkulturellt förhållningssätt inte praktiseras nationellt övergripande. Vi tror dock inte att detta beror på den geografiska placeringen av förskolorna som vi tidigare i studien trodde kunde ha betydelse för resultatet. Detta visar, genom vår studie av två arbetslag, på att interkulturell pedagogik är ett område som behöver lyftas mer idag för att skapa goda lärandemiljöer som avspeglar vårt mångkulturella samhälle. Vi kan dock inte generalisera på något sätt och säga att detta innefattar alla förskolor på alla orter, utan studien visar mer på att behovet av kompetensutveckling inom detta område är nödvändig.

Fortsatt forskning

Under arbetets gång väcktes det många nya idéer och tankar kring relaterade områden som skulle vara intressant att forska vidare inom; dels kring hur rektorer runt om i landet arbetar med just interkulturell pedagogik, hur implementerar de detta förhållningssätt i förskoleverksamheten och dels hur föräldrar med olika kulturella tillhörigheter vill bli bemötta och bejakade av förskolepersonalen.

Källförteckning

- Bozarslan Aycan (2001) *Möte med mångfald – förskolan som arena för integration*, RUNA, Hässelby
- Ehn Billy & Klein Barbro (1994) *Från erfarenhet till text – om kulturvetenskaplig reflexivitet*, Carlsson Bokförlag, Stockholm
- Eklund Monica (2003) *Interkulturellt lärande – intentioner och realiteter i svensk grundskola sedan 1960 – talets början*, Institutionen för lärarutbildning, Luleå Tekniska Universitet
- Ellneby Ylva (2007) *Pedagoger mitt i mångfalden*, Sveriges utbildningsradio AB, Elanders, Vällingby
- Kvale Steinar (1997) *Den kvalitativa forskningsintervjun*, Studentlitteratur, Lund
- Lahdenperä Pirjo (1999) *Från monokulturell till interkulturell pedagogisk forskning*, Utbildning & Demokrati, Vol. 8 nr 3/99
- Lahdenperä Pirjo (2008) *Interkulturellt ledarskap – förändring i mångfald*, Studentlitteratur, Lund
- Lorentz Hans [red.] (2006) *Mångkulturell folkbildning – pedagogiska utmaningar i ett postmodernt samhälle*, Sociologiska institutionen, Lunds universitet
- Lorentz Hans & Bergstedt Bosse [red.] (2006) *Interkulturella perspektiv – pedagogik i mångkulturella lärandemiljöer*, Studentlitteratur, Lund
- Myndigheten för skolutveckling (2006) *Komma till tals – flerspråkiga barn i förskolan*, Davidsons tryckeri AB, Växjö
- Norell Beach Annie (1995) *Mångfald och medkänsla i förskolan*, Rädda Barnen, Kristianstads Boktryckeri AB
- Närvänen Anna-Liisa (1999), *När kvalitativa intervjuer blir text*, Studentlitteratur, Lund
- Regeringens proposition 1997/98:16, *Sverige, framtiden och mångfalden – från invandrapolitik till integrationspolitik*, Inrikesdepartementet
- Skolverket (2005) *Allmänna råd och kommentarer – Kvalitet i förskolan*, Ljungbergs tryckeri, Stockholm
- Skolverket (2006) *Läroplan för förskolan Lpfö98*, Danagårds grafiska, Ödeshög
- Svenning Conny (2003) *Metodboken*, Lorentz förlag, Eslöv
- Thurén Torsten (2007) *Vetenskapsteori för nybörjare*, Liber, Stockholm

- Trost Jan (2005) *Kvalitativa intervjuer*, Studentlitteratur, Lund

Bilaga 1

Intervjufrågor

- Hur länge har ni arbetat inom förskolan?
- Vad anser ni vara det viktigaste i arbetet med barnen respektive föräldrarna?
- Vilka erfarenheter har ni av att arbeta i mångkulturella barngrupper?
- Hur arbetar ni med barns kulturella olikheter?
- Hur ser den vardagliga miljön ut på förskolan, med barnlitteratur, leksaker och annat material etc.? Hur tänker ni då ni väljer dessa?
- Hur arbetar ni med en mångkulturell barngrupp/ en barngrupp med olika nationaliteter, religioner, kulturer?
- Hur arbetar ni med föräldrar med en annan kulturell bakgrund?
- Vilka tankar och föreställningar har ni om begreppen
 - mångkulturellt arbetssätt
 - interkulturellt förhållningssätt
- Vilka kunskaper anser ni att man behöver i arbetet med en mångkulturell barngrupp? Anser ni att ni har tillräckliga kunskaper för att arbeta interkulturellt? Finns det stöd och vägledning att få inom detta område?
- Vilka eventuella möjligheter respektive hinder/svårigheter ser ni i arbetet med en mångkulturell barngrupp?
- I Lpfö98 står det att barnens medvetenhet om sin egen kultur och deras delaktighet i andras kultur ska bidra till att barnen kan förstå och leva sig in i andras villkor och värderingar. Den kulturella mångfalden i förskolan ska ge barnen möjligheten att grundlägga respekt för varje människa oavsett bakgrund; hur ser ni på detta utdrag?